

направления, юристов по образованию, научное наследие которых посвящено правовому положению украинского государства в различные исторические периоды.

Ключевые слова: историко-правовая мысль, межвоенный период, ученые-эмигранты, государство, народ.

Tokarchuk O. Political and legal ideas of certain representatives of the Ukrainian emigration of the inter-military period (democratic direction) as part of world intellectual heritage.

Article is devoted to definition of the directions of legal thought in the environment of the Ukrainian emigration of the inter-military period.

Views of the Ukrainian emigrants of the democratic direction, lawyers by training, whose scientific heritages are devoted to a legal status of the Ukrainian state during various historical periods are investigated.

Key words: historical and legal thought, inter-military period, scientists-emigrants, state, people.

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 323.266:327

Карнаух А. А., Шевчук З. Ю.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Стаття присвячена визначенню поняття “інформаційна війна”, способів та методів її ведення на сучасному етапі розвитку суспільства. Окреслені заходи протидії інформаційній війні та стратегії різних країн світу.

Ключові слова: інформаційна війна, маніпулювання, дезінформація, пропаганда, чутки, засоби масової інформації.

XXI століття – це інформаційна ера, де основним інструментом досягнення результату стає інформаційна війна, яка спричиняє надзвичайну небезпеку, що проявляється у некерованому впливі на суспільство. Прикладом такого впливу виступають події, що відбулися у 2004 році в Іспанії, коли засобом досягнення мети стала електронна пошта, через яку були організовані масові протести, результатом яких стало складення повноважень прем'єр-міністра країни. Подібні випадки не поодинокі, оскільки не існує ефективного механізму боротьби з війною нового типу. Створення нових підходів до захисту населення та модернізація старих способів протидії інформаційній війні може вирішити проблему постійного інформаційно-психологічного впливу на свідомість людей та зробити інформаційну зброю – основним гарантом безпеки кожної людини.

Мета: 1) проаналізувати підходи до визначення терміна “інформаційна війна”; 2) визначити способи та методи ведення інформаційної війни; 3) окреслити способи захисту та протидії інформаційній війні на сучасному етапі розвитку суспільства.

Завдання:

- Аналіз феномену інформаційної війни;
- Дослідження війни нового типу вітчизняними та зарубіжними дослідниками.
- Визначення впливу на свідомість суспільства.
- Узагальнення наявних способів та засобів захисту і протидії інформаційній війні та створення нового механізму боротьби з інформаційною зброєю.

Дослідженням інформаційно-психологічних впливів займалися визначні вітчизняні вчені та науковці: В. Говоруха, В. Домарев, О. Литвиненко, В. Остроухов, В. Петрик, Г. Перепелиця, Г. Поченцов, О. Старіш, В. Толубко, а серед зарубіжних дослідників – С. Расторгуєва, І. Панаріна, Д. Рісман, Т. Рон, Х. Шрадер, М. Лібікі та інші.

Поняття інформаційної війни можна розглядати на основі чотирьох різних підходів. 1. Інформаційна війна – це сукупність політичних, економічних, соціальних, дипломатичних та технічних методів, способів і засобів, які передбачають вигідний вплив на інформаційну сферу об'єкта зацікавленості та захисту власної в інтересах досягнення поставленої цілі. 2. Інформаційна війна – це найгостріша форма протистояння в інформаційному просторі, обов'язковою умовою якої є протистояння різних за спрямованістю агресивних сторін. 3. Інформаційна війна трактується, як форма ведення військових дій за допомогою інформаційних електронних засобів. Уін Швартоу писав: “Інформаційна війна є електронним конфліктом, де інформація є стратегічним здобутком, який варто захопити чи знищити” [1]. 4. Інформаційну війну інтерпретує, як протистояння сучасних найновіших технічних систем. Оскільки, розвиток суспільства і світу не стоїть на місці, сьогодні започатковується ще один підхід до трактування поняття інформаційної війни, що визначає її, як цілісну стратегію, обумовлену всезростаючою значимістю і цінністю інформації в питаннях командування всіма сферами держави і людської життєдіяльності з використанням відкритих та прихованих інформаційних впливів.

Завданням інформаційної війни є:

1) маніпулювання людською свідомістю та інформацією; провокування соціальних, політичних, економічних, культурних, расових, релігійних зіткнень та акцій непокори; дестабілізація політичних відносин та місця держави на політичній арені; деструктивний ідеологічний вплив; ведення населення в оману щодо діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; підрив морального духу населення і як результату зниження бойового потенціалу та обороноздатності;

2) дезінформація, тобто обман або ведення в оману населення щодо справжності та правдивості намірів для спонукання його до раніше визначених запрограмованих дій. Існують різні форми дезінформації та маніпулювання інформацією:

– тенденційне викладення фактів, що полягає в викладенні певних подій за допомогою спеціально підібраних правдивих фактів;

– дезінформування від “зворотного”, яке має на меті виклад матеріалу шляхом перекручених правдивих фактів, що сприймаються оточуючими, як неправдиві;

– термінологічне “мінування”, в основу якого покладено викривлення початкових занадто важливих, основних термінів і тлумачень;

– “сіре” дезінформування – використовує правдиву інформацію поряд з дезінформацією;

– “чорне” дезінформування, тобто використання переважно неправдивої інформації;

3) пропаганда – використання найбільш поширених інструментів інформаційної війни для досягнення цілей, переважно політичних, шляхом психологічного тиску на населення через інформацію;

4) поширення чуток – донесення інформації до населення шляхом спеціального поширення неправдивих відомостей серед певної кількості людей, що у подальшому спричиняє передання цієї інформації наступним групам [2].

Важливим фактором при визначенні інструментів протидії інформаційній війні є її форма. В теорії західного інформаційного права виокремлюють 7 форм інформаційної війни:

1. Командно-управлінська – полягає у докорінному знищенні зв'язків всіх типів між тими хто керує та тими, ким керують.

2. Розвідувальна – отримання даних шляхом розвідки та використання їх задля власної безпеки.

3. Економічна – блокування економічно-необхідних чинників життєдіяльності індивіда чи окремої держави.

4. Психологічна – пропаганда, ведення населення в оману шляхом використання психологічного впливу на їх свідомість.

5. Хакерська – вчинення атак на важливі інформаційні системи.

6. Електронна – диверсійні дії на засоби електронних систем.

7. Кібервійна – протистояння, здійснюється у просторі глобальної та всесвітньої мережі – Інтернет [3].

У свою чергу, інші науковці, виділяють лише 3 узагальнені форми інформаційної війни:

- Вплив на форму повідомлень, механізми їх передачі, зберігання та обробки.
- Блокування передавання повідомлень.
- Вплив на зміст повідомлень, шляхом проведення постійної її перевірки [2].

Найбільш доцільним, на нашу думку, є узагальнений поділ форм інформаційної війни на політичну, економічну, психологічну та електронну, що дозволить сформуванню найбільш оптимальній інструментарій подолання всесвітньої загрози.

Поле дії інформаційної війни постійно збільшується, але основними його сферами залишаються засоби масової інформації, всесвітня мережа Інтернет, військові об'єкти та їх системи, особисті дані людей та системи життєзабезпечення держави. Рівень цих показників залежить від стратегії самої держави – загального плану ведення війни.

Засоби масової інформації відіграють важливу роль у процесі інформаційної війни, оскільки виступають основним інструментом формування людської думки про явища та його наслідки. Вони спроможні маніпулювати людськими думками та пропагувати певні ідеали, формувати певну думку осіб, яка у подальшому і сприяє вирішенню чи продовженню конфлікту. Висвітлюючи певні події засоби масової інформації мають можливість впливати на їх сприйняття оточуючими, викликати позитивні чи негативні емоції, послаблювати чи посилювати певні відчуття. Важливе значення мають ЗМІ у міжнародних конфліктах, оскільки вони можуть формувати переважне ставлення основних мас до певної сторони суперечки, що сприяє

створенню напруженості або ж навпаки, допомагають знайти спільну мову під час конфлікту та сформуванню мирні і дружні стосунки по його закінченню.

Цікавими є стратегії різних країн світу. Великобританія має схожу стратегію із США, яка полягає у “інформаційній війні”, як сукупності дій, що можуть завдати нищівного удару супротивнику при одночасному захисті власних систем. Німеччина розглядає “інформаційну війну”, як Великобританія і США, шляхом оборонної та наступальної війни з метою реалізації національних інтересів. Французи трактують “інформаційну війну”, як сукупність двох невід’ємних елементів – військового і економічного. Сьогодні актуальною є позиція України, в якій головним предметом проведення інформаційно-психологічного впливу є засоби масової інформації.

Типова стратегія інформаційної війни включає: здатність інформаційної системи, що самонавчається, цілеспрямовано перепрограмувати іншу подібну систему; для перепрограмування системи необхідно знайти в навколишньому світі або спеціально створити інформаційну систему, які б були схожими; змусити інформаційну систему “дивитися на світ чужими очима”, тобто тими, на яку дана система повинна стати подібною; задля швидкого й масового перепрограмування народу використання ефективних сфер, якими є культура, мистецтво, релігія; попереднє приведення системи в хаотичний стан через руйнування усталених зв’язків і знищення найбільш важливих базових елементів; досягнення кінцевого результату.

Теоретики інформаційного права стверджують, що для протидії інформаційній війні та захисту власної безпеки та державності необхідно: створити плацдарм для якісних і всебічних змін, заснованої на національному та міжнародному законодавстві; припинити руйнацію моральної єдності нації та почати діяти на її користь; працювати над зростанням іміджу та конкурентоспроможності країни; сприяти якісній підготовці фахівців з інформаційної безпеки; посилити контроль над засобами масової інформації та провести люстраційну політику серед власників медіа-сектора, що дозволить скоротити вплив політичного сектору на достовірність інформації.

Наша держава вже зробила перший крок для стабілізації національної безпеки України, включаючи і сферу інформаційної безпеки. В Україні для створення стабільної ситуації у сфері національної безпеки України 26 травня 2015 року прийнято “Стратегію національної безпеки України”, деякі положення якої стосуються й інформаційної безпеки. У пункті 3.6. розповідається про актуальні загрози національній інформаційній безпеці України, які проявляються у веденні інформаційної війни проти України та відсутності цілісної комунікативної політики держави, недостатньому рівні медіа-культури суспільства. Пріоритетами забезпечення інформаційної безпеки України відповідно до пункту 4.11 є:

– забезпечення наступальності заходів політики інформаційної на основі асиметричних дій проти всіх форм і проявів інформаційної агресії;

– протидія спеціальним інформаційним операціям, маніпуляціям суспільною свідомістю і поширенню спотвореної інформації, захист національних цінностей та зміцнення єдності українського суспільства;

– виявлення і знешкодження суб’єктів українського інформаційного простору, що створені та/або використовуються Росією для ведення інформаційної війни проти України;

– створення і розвиток інститутів, що відповідають за інформаційно-психологічну безпеку, з урахуванням практики країн-членів НАТО;

– удосконалення професійної підготовки у сфері інформаційної безпеки, упровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури із залученням громадянського суспільства та бізнесу.

У 3.7. описуються загрози у кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів: уразливість об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів до кібератак та фізична і моральна застарілість системи охорони державної таємниці та інших видів інформації з обмеженим доступом. Відповідно до пункту 4.12. основними пріоритетами забезпечення кібербезпеки і безпеки:

- розвиток інформаційної інфраструктури держави;
- створення системи кібербезпеки, у тому числі координації діяльності у цій сфері, розвиток мережі реагування на комп'ютерні надзвичайні події;
- моніторинг кіберпростору з метою своєчасного виявлення, запобігання й нейтралізації кіберзагроз;
- забезпечення захищеності об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів від кібератак, відмова від програмного забезпечення, зокрема антивірусного, розробленого у Російській Федерації;
- реформування системи охорони державної таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом, захист державних інформаційних ресурсів, систем електронного врядування, технічного і криптографічного захисту інформації з урахуванням практики країн-членів НАТО та ЄС;
- створення системи підготовки кадрів у сфері кібербезпеки для потреб органів сектору безпеки і оборони України;
- розвиток міжнародного співробітництва у сфері забезпечення кібербезпеки, інтенсифікація співпраці України та НАТО, зокрема в межах трастових фондів НАТО [4].

Висновки. Подолання проблеми інформаційної війни можливе лише за розроблення стратегії боротьби з нею всередині держави, а потім у зовнішніх стосунках. У разі програшу, наслідки можуть бути фатальними та проявлятимуться через втрату частини території та потенціалу держави, в цілому. Як крайній варіант поразки розглядається навіть потрапляння під протекторат країни-переможниці та збройний конфлікт.

Вважаємо, що створення поетапного механізму дозволить досягти бажаного результату. Серед заходів такого механізму можна виділити:

- проведення постійного моніторингу щодо потреб суспільства на загальнодержавному рівні та порівняння його результатів на міжнародному, що дозволить уникнути негативних наслідків, яких зазнали інші держави;
- створення окремих органів, що контролюватимуть дії державних і недержавних відомств щодо збереження національної безпеки, слідкуватимуть за електронним обігом інформації та аналізуватимуть достовірність інформації, що висвітлюється у засобах масової інформації;
- створення окремих нормативно-правових актів, що передбачатимуть покарання за порушення національної безпеки через інформаційну сферу;
- створення мереж з відкритим доступом до інформації, що відповідатиме дійсності;
- співпраця з світовими співтовариствами у галузі інформаційного права та створення єдиної всесвітньої стратегії розвитку у цій галузі, яка може стати основним елементом боротьби з інформаційною війною.

Формування розвиненого інформаційного суспільства може стати головним інструментом протидії інформаційній війні на сучасному етапі розвитку суспільства, оскільки досвід іноземних держав показує, що чим найбільш розвинуте суспільство, тим сильнішою є позиція держави на світовій арені.

Використані джерела:

1. *Schwartau W.* An introduction to information warfare // War in the information age: new challenges for U. S. security policy. – Washington etc., 1997. – P. 49.
2. *Зеленін В.* По той бік правди: нейролінгвістичне прогнозування як зброя інформаційно-пропагандистської війни / Всеволод Зеленін. – Вінниця: ТОВ “Віндрук”, 2014. – 384 с.
3. *Лібікі М.* Що таке інформаційна війна? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://viysko.com.ua/tehnologiji-voyen/martin-libiki-shho-take-informacijna-vijna/>.
4. *Петрик В.* Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи [Електронний ресурс] / В. Петрик. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3222>.
5. Стратегія національної безпеки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n14>.
6. *Телешун С. О.* Практикум з інформаційно-аналітичної діяльності в публічній політиці та роботі правоохоронних і спеціальних служб / С. О. Телешун. – Севастополь: Вид-ць Кручинін Л.Ю., 2009. – 168 с.

Карнаух А. А., Шевчук З. Ю. *Информационная война на современном этапе развития общества.*

Стаття посвящена определению понятия “информационная война”, способов и методов ее ведения на современном этапе развития общества. Указанные меры противодействия информационной войне и стратегии разных стран мира.

Ключевые слова: *информационная война, манипулирование, дезинформация, пропаганда, слухи, средства массовой информации.*

Karnaykh A., Shevchuk Z. *Information war on the modern stage of the development of society.*

The article is devoted to the definition of “information war”, methods and techniques of its waging on the modern stage of the development of society. The steps to prevent the information war and the strategy of different countries around the world are outlined.

Key words: *information war, manipulation, disinformation, propaganda, rumors media.*

УДК 316.4.063 (485)

Мудролюбова Н. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ШВЕДСЬКОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ВІД БЕЗРОБІТТЯ

Статтю присвячено дослідженню розвитку соціальної роботи в Швеції. Проаналізовано чинники системи страхування від безробіття у соціальній сфері Королівства Швеції. Розглянуто основний принцип шведської соціальної моделі – універсальність, який охоплює всі прошарки населення. У статті зазначається, що система соціального страхування має велике значення для кожного індивіду окремо, і суспільства в цілому.

Ключові слова: *державна загального добробуту, соціальний захист населення, безробіття, соціальне страхування від безробіття, Королівство Швеція.*